

kort svar

Å binde opp innvollene sine

Soga om Gisle Sursson er en av ca. 45 islendingsagaene vi kjenner til i dag (Andresen et.al. 2011:166). I likhet med eddadiktene og skaldekvadene, er islendingsagaene opprinnelig muntlige fortellinger, men ble nedskrevet på 1200-tallet.

Typisk for sagalitteraturen er en auctoral, refererende synsvinkel, som er noe en av det første en møter når en leser sagaen om Gisle Sursson. Fortelleren står utenfor fortellingen og skildrer objektivt personene, hvordan de ser ut og hvordan de ter seg. Ingen følelser blir gjengitt. Et annet kjennetegn ved sagalitteraturen er at konflikten tema grunner i ære. I sagaen om Gisle Sursson blir Gisle angrepet av Øyolv i skogen, Gisle lar seg ikke drepe lett, og i kampen sier Gisle til Øyolv ”No får du svivørnåd for mannskapstapet du lir?”. Med dette truer Gisle Øyolv sin ære ved å blottlegge hans mannskapstap. Tematikken rundt ære er et særs viktig virkemiddel i akkurat islendingsagaene, under temaet ettermæle. Ettermålet omhandler ryktet etter ens død, som har stor betydning for familiens ære. I Gisle Sigurssonsagaen kjemper Øyvold og mennene hans om sin ære: ”Dei såg at det stod om æra deira og vørnaden”, de kan ikke risikere sitt ettermæle.

Underdrivelse kommer til syne når forfatteren omtaler drapene i sagaen kort og konsist, ”Gisle hogg til han og kløyvde han ned til akslene [...]”, og senere i sagaen når Gisle ”[...] kjørte sverdet i hovudet på Tord [...] og kløyvde han heil til beltestaden”.

De brutale skildringene gjør det vanskelig å anerkjenne sagaene som friprosa. Det må fantasi til for å skildre en kriger som binder opp innvollene sine, dermed virker det mer nærliggende å kategorisere sagaene som bokprosa.

Kilder:

Andresen, Øyvind et.al, *Signatur 3*, Det Norske Samlaget, Oslo 2011

Vedlegg: *Soga om Gisle Sursson*, Landslaget for Norskundervisning 2003.

langsvar

Oppgave 1

Et levende språk kan også trenge hjelp

Arnulf Øverland uttrykker i sitt innlegg ”Fri sprogutvikling”, fra 1950, sin frustrasjon over den pågående debatten rundt norsk språkutvikling. Innlegget ble publisert i tidsskriftet *Ordet*, som var selve hovedportalen for Riksmålsforbundets mobilisering mot innføring av samnorskreformer på 1950-tallet (Andresen et.al. 2011:133). Debatten rundt samnorskreformen på 1950-tallet var kraftfull og den engasjerte hele folket. Øverlands engasjement kommer frem etter krigen hvor han argumenterer for at et levende språk ikke kan skapes og at det er folkets eget ansvar å bringe språket videre.

”Sproghistorien kjenner mange eksempler på [...] at sproget stivner. [...] skriftsproget er blitt liggende igjen som en hellig relikvie, et dødt sprog [...]. For oss er denne fare ikke overhengende”, argumenterer Øverland i innlegget sitt. Det norske skriftspråk som praktiseres på 1950-tallet er ikke faretruet uttrykker han, det er tvert i mot levende og villig til å utvikle seg i takt med talespråket. Øverland uttrykker at et språk i utvikling er et språk som tillater innflytelse fra dialekter og fremmede språk, og gir fra seg ubrukte og utdaterte ord og former. Innledningsvis understreker han riktignok verdien av et konsekvent skriftspråk, et slags rammeverk som holder det samlede språket sammen. Et slikt skriftspråk har Norge allerede, argumenterer han og peker på riksmålet. ”Hittil har riksmålet vært nesten enerådende i presse, i brevveksling og i videnskapelig litteratur. Også i skjønnlitteratur er det dominerende”, kommenterer Øverland etter å anerkjenne landsmålets rolle som et offisielt språk. Han argumenterer tungt for hvorfor riksmål bør være det offisielle skriftspråket, og går så langt som å kalle det statspåførte samspråket ”bokmål” for et kunstig språk.

Verdien av det nynorske språket er ikke Øverland kort med å understreke. Romantikken har båret nynorsken frem gjennom diktning og landsmålets kulturelle røtter er av høy verdi. Riksmålsforbundet har oppført seg på et vis som kan oppfattes som voldsomt nedverdiggende for landsmålsforbundet. Et språk som landsmål kan ikke kues eller forhindres, og Øverland beklager på vegne av sin leir praktisering av landsmålsfiendtlig politikk. Fra debattens oppblomstring ved 1938-reformen, sto allerede de to leirene på hver sin front. Arbeiderpartiet innførte i 1938 en reform for å oppnå ytterligere

tilnærming mellom bokmål og nynorsk, som tok utgangspunkt i en radikal variant av de to skriftspråkene (Andresen et.al. 2011:130). Dette var en forvirrende tilpasning for både nynorsk- og bokmålsforkjemperne. Det ble innført obligatoriske a-endelser og diftongene var til sær frustrasjon for bokmålsfløyen. Både riksmålsleiren og landsmålsleiren stilte seg skeptiske til de nye tilnærmingsformene og ønsket tilbake sitt konservative bokmål og nynorsk. Oslo skolestyre stilte seg derimot positive til tilnærmingsformene, og vedtok i 1939 at fellesformene skulle brukes i lærebøkene (Andresen et.al. 2011:131).

Etter krigen blomstrer debatten opp igjen, og Øverland blir en tydelig frontfigur i Riksmålsforbundet mobiliseringskampanje. En stor del av befolkningen ønsket etter krigen en videreføring av tilnærmingen, og det ble uttrykket et ønske om en språknemnd som kunne ta på seg dette ansvaret. Ønskelig skulle språknemnda bidra til å utvikle tilnærmingsformene til et felles skriftspråk, og med dette sidestille nynorsk med bokmål. Det er her riksmålsforbundet kommer inn, med sine argumenter om at et nytt, kunstig språk ikke er av relevans, da det allerede finnes et utbredt, velfungerende skriftspråk, riksmål. Riksmålsleiren stiller seg absolutt imot tilnærmingstanken. Mobiliseringen av konservativ bokmål resulterer i tidsskriftet *Ordet*, som blir stiftet i regi av Riksmålsforbundet i 1950. Øverland opptrer som hovedaktører i mobiliseringen mot samnorsk ved siden av André Bjerke og Sigurd Hoel, de er alle faste spaltister i *Ordet*. Riksmålsforbundet gir ut en ordliste på konservativt bokmål, kalt Riksmålets ordliste, som blir tatt i bruk av bl.a. Aftenposten (Andresen et. al. 2011:133).

Øverland argumenterer at riksmål er det bærende språket og uttrykker et ønske om å overtale myndighetene om sammenhengen mellom språk og kultur. Han anklager myndighetene for å kverne sammen to språk, som resulterer i en ”sproglapskaus”, til frustrasjon for alle involverte. Øverland aksepterer en fremtidig sammensmeltning mellom de to språkene, men uttrykker at en mekanisk blanding av to språk er ikke det samme som et levende språk. Et levende språk kan ikke lages.

Avslutningsvis i innlegget kommenterer Øverland at ”Sprogutvikling er en naturlig prosess. Den lar seg hverken hindre eller påskynde”, som meget godt beskriver det som tenkelig er hvordan Øverland forsvaret sitt engasjement i debatten. Språkutvikling er klart et kriterie for et levende språk. Nye generasjoner krever nye, tilpassede varianter til

sine foreldres språk, for å kunne uttrykke seg relevant i sin samtid. Denne utviklingen, prosessen, skjer naturlig og fortløpende. Det ideelle scenarie for språkutvikling kan dermed virke som ett, unisont utgangsspråk. I Norge er vi så heldige å ha to skriftspråk, men det har skapt problemer, som debatten fra 1950-tallet har vist. Tradisjonelt sett i Norge, fra unionstiden, har det dominerende skriftspråket vært riksmål, eller bokmål. Når en nasjon har et dominerende språk og et sidestilt språk trengs det krefter til for å finne en middelvei mellom de to. Her vil ikke språkutviklingen nødvendigvis være en naturlig prosess da flertallet synes trumfe over mindretallet til fordel for ”praktisk” språkbruk. Myndighetenes engasjement i samnorskdebatten rundt 1950-årene er et tegn på dette, i 1944 da samnorskreformen ble praktisert i skolen brukte 34,1% av barneskoleelever nynorsk. I 1959, etter myndighetene trakk reformen brukte kun 23,3% av barneskoleelevene nynorsk (Andresen et. al. 2011:134).

Romantikken, og idéer fra forestillingen om det norske, har båret nynorsken frem, et språk som symboliserer Norges selvstendighet og frigjøring. Det har all rett til å blomstre opp som et sterkt, selvstendig skriftspråk. Samfunnets uskrevne regler lar seg likevel ikke rokke ved, fåtallets utrop overdøves av flertallets brøl.

Kilder:

Andresen, Øyvind et.al, *Signatur 3*, Det Norske Samlaget, Oslo 2011

Vedlegg: Øverland, Arnulf: ”Fri sprogutvikling”, *Sprog og usprog*, Riksmålsforlaget 1967